

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

کارگاه چاپ دستی (۱)

رشته‌های گرافیک – نقاشی – چاپ دستی

گروه تحصیلی هنر

زمینه خدمات

شاخه آموزش فنی و حرفه‌ای

شماره درس ۳۶۶۴

موسوی، سیدهمایون ۷۶۹

کارگاه چاپ دستی (۱) / مؤلفان : سید همایون موسوی، رضا عابدینی، احمد امین نظر. ۱۴۲۱ / م

تهران : شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران ، ۱۳۹۱ .

۱۱۲ ص. : مصور. – (آموزش فنی و حرفه‌ای؛ شماره درس ۳۶۶۴)

متون درسی رشته‌های گرافیک–نقاشی–چاپ دستی، گروه تحصیلی هنر، زمینه خدمات.

برنامه‌ریزی و نظارت، بررسی و تصویب محتوا : کمیسیون برنامه‌ریزی و تأثیف

کتاب‌های درسی رشته گرافیک دفتر برنامه‌ریزی و تأثیف آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و

کاردانش وزارت آموزش و پژوهش.

۱. چاپ – کارگاه‌ها. الف. ایران. وزارت آموزش و پژوهش. کمیسیون برنامه‌ریزی و

تأثیف کتاب‌های درسی رشته گرافیک. ب. عنوان. ج. فروست.

همکاران محترم و دانشآموزان عزیز :
پیشنهادات و نظرات خود را درباره محتوای این کتاب به نشانی
تهران-صندوقدستی شماره ۱۵/۴۸۷۴ دفتر برنامه‌ریزی و تالیف آموزش‌های
فنی و حرفه‌ای و کاردانش، ارسال فرمایند.

پیامنگار (ایمیل) info@tvoccd.sch.ir
وبگاه (وبسایت) www.tvoccd.sch.ir
www.tvoccd.medu.ir/Art

این کتاب در سال ۱۳۸۹ بر اساس نتایج حاصل از اعتبار بخشی مورد بررسی و تجدیدنظر قرار گرفت.

وزارت آموزش و پرورش سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

برنامه‌ریزی محتوا و نظارت بر تألیف : دفتر برنامه‌ریزی و تالیف آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و کاردانش

نام کتاب : کارگاه چاپ دستی (۱) - ۳۵۸/۲۰

مؤلفان : سیدهمایون موسوی، رضا عابدینی و احمد امین‌نظر

اعضای کمیسیون تخصصی : کامران افسار مهاجر، حمید رحیمی‌بافرانی، ناهید صلاح‌مند، ماندانا منوچهری،

فرزانه ناظران‌پور، محمدرضا طهماسب‌پور و خدیجه بختیاری

آماده‌سازی و نظارت بر چاپ و توزیع : اداره کل چاپ و توزیع کتاب‌های درسی

تهران: خیابان ایرانشهر شمالی- ساختمان شماره ۴ آموزش و پرورش (شهید موسوی)

تلفن: ۸۸۴۳۱۱۶۱-۹، دورنگار: ۸۸۳۰۹۲۶۶، کد پستی: ۱۵۸۴۷۴۷۳۵۹

وب سایت : www.chap.sch.ir

مدیر امور فنی و چاپ : سیداحمد حسینی

عکاس: نسرین اصغری

طراح جلد : ماندانا منوچهری

صفحه‌آرا : مریم نصرتی

حروفچین : فاطمه محسنی

مصحح : فاطمه صغری ذوالقاری، معصومه صابری

امور آماده‌سازی خبر : زینت بهشتی شیرازی

امور فنی رایانه‌ای : حمید ثابت‌کلاچاهی، مریم دهقان‌زاده

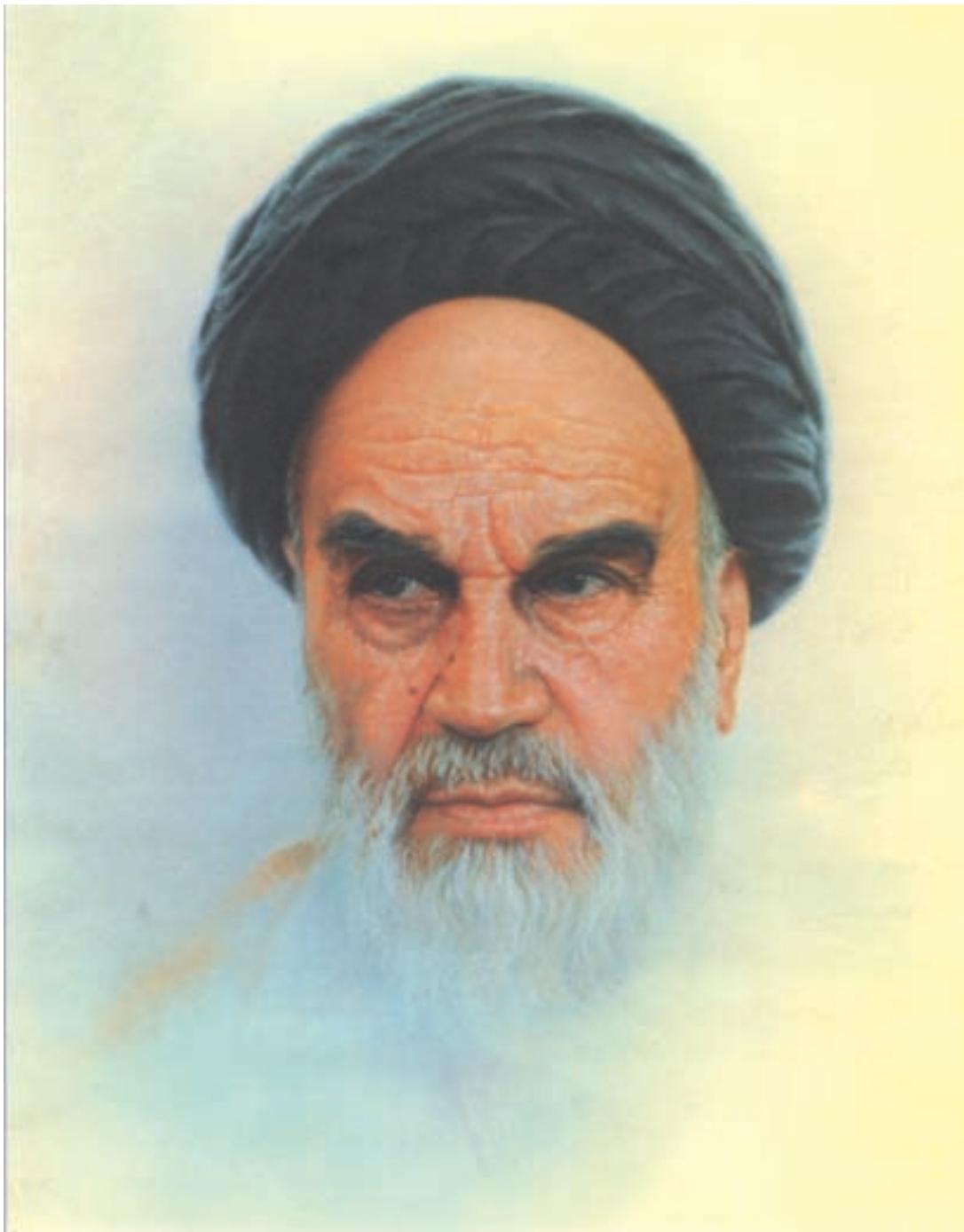
ناشر: شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران: تهران- کیلومتر ۱۷ جاده مخصوص کرج- خیابان ۶۱ (دارویخن)

تلفن: ۴۴۹۸۵۱۶۱-۵، دورنگار: ۴۴۹۸۵۱۶۰، صندوق پستی: ۳۷۵۱۵-۱۳۹

چاپخانه: شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران «سهما می‌خاص»

سال انتشار و نوبت چاپ: چاپ سوم ۱۳۹۱

حق چاپ محفوظ است.

اول باید اخلاصتان را قوی بکنید، ایمانتان را قوی بکنید، ... و این اخلاص و
ایمان، شما را تقویت می‌کند و روحیه شما را بالا می‌برد و نیروی شما جوری می‌شود که
هیچ قدرتی نمی‌تواند (با شما) مقابله کند.

امام خمینی (ره)

فهرست

مقدمه

سخنی با هنرآموز

فصل اول : تعریف و تاریخچه

۱

۱ تعریف چاپ

۲

۲ تعریف چاپ دستی

۲

۳ تاریخچه چاپ

۲

۴ دوران غارنشیانی

۳

۵ تمدن‌های آغازین

۳

۶ پیدایش چاپ در سرزمین‌های شرقی

۵

۷ چاپ در دنیای غرب

۱۳

۸ نگاهی به پیشینه چاپ و چاپ دستی در ایران

۲۱

فصل دوم : آشنایی با چاپ دستی و روش‌های عملی آن

۲۲

۹ آشنایی با ابزار، وسایل و مواد

۲۷

۱۰ آشنایی با چند اصل در چاپ دستی

۲۸

۱۱ تقسیمات کلی چاپ دستی

۲۹

۱۲ تک چاپ

۳۰

۱۳ طراحی روی شیشه

۳۱

۱۴ طراحی پشت کاغذ

۴۳

۱۵ چاپ برجسته

۴۴

۱۶ حکاکی روی چوب و لینولئوم

۶۴

۱۷ چاپ با شابلون

۶۴

۱۸ چاپ استنسیل

۶۷

۱۹ چاپ سیلک اسکرین

۸۹

۲۰ چاپ گود

۸۹

۲۱ حکاکی روی فلز

۱۰۷

۲۲ واژه‌نامه

۱۱۱

۲۳ منابع فارسی و لاتین

مقدمه

«چاپ‌دستی» یکی از رشته‌های هنرهای تجسمی است که هنرمندان با استفاده از امکانات و ویژگی‌های خاص آن به آفرینش آثار هنری می‌پردازند. این گرایش هنری امروزه آنقدر وسعت یافته است که بتوان آن را مستقل از سایر رشته‌های هنرهای تجسمی تلقی کرد. با این حال، چاپ‌دستی از لحاظ تزدیکی به دیگر رشته‌های هنرهای تجسمی، بیشترین شباهت را با رشته نقاشی دارد و بیشتر هنرمندانی که در این شاخه به خلق اثر می‌پردازند نقاشان هستند. چاپ‌دستی به وسیله هنرمندان رشته گرافیک نیز به طور گسترده‌ای مورد توجه و استفاده قرار می‌گیرد. طراحان گرافیک، از امکانات چاپ‌دستی در خلق و ایجاد آثاری در گرایش تصویرسازی، پوستر، طرح جلد، طراحی حروف و ... استفاده می‌کنند.

درس «کارگاه چاپ‌دستی ۱» با هدف آشنایی و کسب تجربیات مقدماتی، برای هنرجویان مقطع متوسطه فنی و حرفه‌ای در رشته‌های نقاشی و گرافیک برنامه‌ریزی شده است. در این کتاب سعی شده است، با توجه به نیازهای هنرجویان و امکانات و فضای موجود در هنرستان‌های فنی و حرفه‌ای، چند تکنیک و روش چاپ‌دستی آموزش داده شود.

با توجه به اینکه این درس نظری - عملی است، در فصل اول به تعریف و دسته‌بندی انواع چاپ‌دستی و نیز اجمالاً به سیر تحول این هنر در تاریخ پرداخته شده است.

فصل دوم، شامل آشنایی با چاپ‌دستی و روش‌های عملی آن و ابزار مورد استفاده است. و برای آشنایی بیشتر، نمونه‌هایی از آثار هنرمندان ایرانی و خارجی، و نیز از دانشجویان مقاطع کارданی و کارشناسی و همچنین از هنرجویان مقطع متوسطه آورده شده است. گفتنی است انتخاب و چاپ آثار هنرجویان و دانشجویان در این فصل، به معنای تأیید (یارد) اعتبار و اصالت آنها به عنوان «اثر هنری» نبوده و صرفاً جهت آشنایی هنرجویان با برخی از نمونه‌های انجام شده در کارگاه‌های هنرستان‌ها و دانشکده‌های هنرستانی به آموزش و پرورش صورت گرفته است. همچنین ذکر این نکته ضروری است که انتخاب و چاپ آثار هنرمندان ایرانی در این فصل، تنها با اتکا به دسترسی مؤلف به برخی از نمونه‌ها صورت گرفته و به یقین جای آثار هنرمندان دیگری در آن خالی است.

همچنین این فصل شامل روش‌های عملی چاپ‌دستی است و در آن چند روش چاپ‌دستی آموزش داده شده است. با توجه به تنوع بسیار زیاد شیوه‌ها و روش‌ها در چاپ‌دستی، و نیز گوناگونی بسیار در ابزار و مواد مورد استفاده، لازم است هنرجویان در رعایت موارد اینمی، استفاده درست و محافظت از وسایل، ابزار و مواد بکوشند و با رعایت نظم و نظافت، امکان انجام تجربه‌های متنوع‌تر را برای خود فراهم کنند.

مؤلفان

سخنی با هنرآموز

با توجه به دریافت نظرات استادان و هنرآموزان درس کارگاه چاپ دستی، تغییراتی در این کتاب صورت گرفته است که امیدواریم اشکالات مطرح شده را برطرف کرده باشد. از جمله این تغییرات، تفکیک مباحث کتاب به سه قسمت جداگانه است.

فصل اول شامل آشنایی با چاپ دستی و تاریخچه آن است. لازم است هنرآموزان محترم با توجه به اهداف رفتاری و نیز آزمون پایانی این فصل، مطالب را به هنرجویان منتقل نمایند و از آوردن نام افراد و جزئیات تاریخی در آزمون خودداری نمایند.

در فصل دوم ابتدا وسائل، ابزار و مواد برای آشنایی و تهیه آسان‌تر وسائل لازم معرفی می‌گردد و اصول مهمی از چاپ دستی در ادامه آن ذکر می‌گردد. در ادامه پس از تقسیمات کلی و علمی چاپ دستی به دلیل در دسترس بودن ابزار و مواد، ابتدا به آموزش «تک چاپ» و سپس به چاپ‌های دیگر برداخته شده است.

از آنجا که امکانات تک چاپ (مونوتایپ و مونوپرینت) و نیز چاپ برجسته (حکاکی روی چوب و لینولئوم) و همچنین روش استنسیل در چاپ شابلونی به راحتی در دسترس قرار دارد، انجام این روش‌ها در همه هنرستان‌ها لازم است.

پس از انجام چاپ استنسیل، اگر امکانات کافی در اختیار باشد، انجام تجربه‌های ساده‌ای با روش سیلک‌اسکرین به صورت تک‌رنگ توصیه می‌گردد. در نهایت، در صورت وجود پرس سیلندری مخصوص حکاکی روی فلز و سایر امکانات، و همچنین زمان لازم (با توجه به لزوم صرف زمان فراوان برای انجام این روش)، تنها انجام یک کار تک‌رنگ با شیوه درای پوینت را توصیه می‌کنیم.

برای ارزشیابی پایانی در هر نوبت، از هر یک از روش‌های مطرح شده، دست کم یک نمونه آزمایشی و یک نمونه نهایی مورد تأیید هنرآموز، به صورت مجموعه تهیه شده و ارزشیابی بخش عملی بر اساس آن صورت خواهد گرفت. چاپ یک نسخه از نمونه آزمایشی و سه نسخه مشابه از نمونه نهایی الزامی است.

بدیهی است انجام تعداد بیشتری نمونه کار در هر یک از روش‌ها، با نظر هنرآموز محترم و با توجه به امکانات کارگاه امکان‌پذیر خواهد بود.

فعالیت‌های عملی

نیم سال اول

- چاپ مونوتایپ با روش نقاشی روی شیشه
- چاپ مونوتایپ با روش طراحی پشت کاغذ
- چاپ تک رنگ با روش حکاکی روی لینولئوم
- چاپ چندرنگ با روش حکاکی روی لینولئوم
- چاپ تک رنگ با روش حکاکی روی چوب
- چاپ چندرنگ با روش حکاکی روی چوب

نیم سال دوم

- چاپ تک رنگ با روش استنسیل
- چاپ چندرنگ با روش استنسیل
- چاپ تک رنگ با یکی از روش‌های سیلک اسکرین
(در صورت امکان)
- چاپ تک رنگ حکاکی روی فلز با شیوه درای پوینت
(در صورت امکان)

هدف کلی

توانایی انجام برخی از روش‌های

چاپ دستی